

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Literatuur

- Bernet, W., Boch-Galgau, W. von, Baker, A. J. L. & Morrison, S. L. (2010). Parental alienation, DSM-V, and ICD-11. *The American Journal of Family Therapy*, 38, 76-187.
- Lawick, van J. (2012). Vechtscheidende ouders en hun kinderen. *Systeemtherapie*, 24(3), 129-150.

- Maes, S. (2012). *Divorce-related family transitions — Adolescents' experiences of mattering in a mixed method design*. Ghent: Ghent University.
- Turnell, A. & Parker, S. (2009). *Introduction to the Signs of Safety (DVD Workbook)*. Perth: Resolutions Consultancy.

De Keerkring: Het einde van een tijdperk — 'De waarde van partnerrelatie en psychiatrie'

Congres naar aanleiding van het opheffen van de Keerkring
[Beilen, 13 juni 2014]

Rob Thomson

De Keerkring, als kenniscentrum voor relatieproblemen beroemd in Nederland en ver daarbuiten, is opgeheven. In de aankondiging van dit congres staat dat de vraag naar relatietherapie drastisch is afgenomen nadat de overheid besloot om behandeling van relatieproblemen niet meer te vergoeden als verzekerde zorg. Deze therapievorm is alleen nog toeganke-lijk voor hen die deze hulp zelf kunnen betalen of als een van de cliënten een psychiatrie diagnose heeft. De Keerkring heeft zich na die beslissing nog twee jaar staande kunnen houden, maar op 1 april 2014 is het doek gevallen. De kennis en ervaring die 23 jaar Keerkring heeft opgeleverd, willen ze 'voor een laatste keer delen'.

Zie daar een hoop thema's in een notendop over de status en positie van systeemtherapie, van gespecialiseerde afdelingen en die van de Keerkring in het bijzonder. Dagvoorzitter Lieven Migerode, gezinstherapeut in Context (centrum voor relatie- en gezinstherapie van het universitair psychi-

atrisch centrum te Leuven) gaf voor het openingswoord de microfoon aan Jan Bout, pionier en een van de grondleggers van de Keerkring. Op zijn kenmerkende manier, het liefst zonder microfoon maar dat vond de zaal niet goed, liep hij losjes door 23 jaar Keerkring heen.

Lieven Migerode hield een lezing over 'tweebreinigheid' waarin hij begon met de stelling dat de mens veel te veel denkt dat hij alleen is. Een middenvakrijder op de snelweg lost zijn eigen probleem op een angste en vermijdende manier op door in het middenvak te blijven rijden, maar bezorgt daarmee anderen overlast. Migerode kan boeiend vertellen en grote theorieën illustreren met alledaagse voorbeelden.

Peter Simons, Keerkringtherapeut van het eerste uur, sprak over partnerrelatie en autismespectrumstoornis. In zijn therapieprogramma wordt geprobeerd de wederkerigheid tussen partners te vergroten, waarbij de diagnose, 'het monster in de relatie', niet meer ruimte inneemt dan noodzakelijk. Daarbij gaat het om acceptatie van 'niet kunnen' in plaats van 'niet willen'. Het is belangrijk om de relatie-stress te verlagen om het mentaliserend vermogen te vergroten.

Jurgen Cornelis is psychiater, systeemtherapeut en plaatsvervangend opleider bij spoedeisende psychiatrie in Amsterdam. Hij begon zijn lezing 'didactisch verantwoord' want de gemiddelde aandachtsspanne van de luisteraar bedraagt 25

minuten en deze zaal heeft er juist een paar uur luisteren opzitten.' Hij opende met een fotoreportage van mensen die hij al reizend heeft ontmoet en liet daarbij mooie muziek horen. Hij vertelde hoe hij in zijn werk vanuit drie verschillende rollen handelt: als psychiater in de positie van expert, als systeemtherapeut in de positie van procesconsulent en als mens Jurgen Cornelis. Hij maakt gebruik van het CSII (consensus-gericht systemisch interviewen en interveniëren; zie Van Oenen, Cornelis & Bernardt, 2012) met als leidraad de 'drie watjes': wat is er aan de hand, wat is er al geprobeerd, wat moet er nu gebeuren? Hij voegde er een vierde watje aan toe: wat als het plan niet het beoogde effect heeft? De allereerste stap is contact maken en invoegen op basaal niveau. Cornelis vertelde hoe hij vanuit de verschillende rollen samenwerkt met patiënt en systeem en hoe hij de meeste crises in kalmer vaarwater weet te krijgen. Zijn ervaring is dat het in crises erg helpend is om in een veilige omgeving te zitten, de zorgen te kunnen delen met anderen die hetzelfde meemaken, een zekere grip op de situatie te krijgen en naasten te hebben om op terug te vallen.

Hij trok dit door naar de positie van de systeemtherapie nu. Systeemtherapie is in crisis. De neiging bij een crisis is vermijden en terugtrekken. Cornelis hield een gloedvol betoog om dat niet te doen. Vrij naar het hindoeïsme, waar pas iets nieuws kan ontstaan als het oude weg is, zal het ook ruimte geven als de Keerkring verdwijnt. Hij gaf de zaal als opdracht elkaar te vertellen wat passie geeft en hoe je de systeemtherapie zichtbaarder kan maken. Hij stelde voor om op de verdwijnende plek van de Keerkring zaden te planten voor nieuwe ontwikkelingen.

Lisette Pondman, directeur van de Nederlandse Vereniging voor Relatie- en Gezinstherapie, is geen therapeut, zoals ze

zelf nadrukkelijk zei. Haar voornemen is om hoop te brengen en een lichtpuntje te geven. Dat lichtpuntje komt vanuit de politiek omdat er iets lijkt te bewegen. Er zijn ontwikkelingen gaande om relatietherapie toch weer op te nemen in het basispakket zorgverzekeringen. Na vier plenaire lezingen, aan het eind van de ochtend en na het prachtig bevlogen verhaal van Cornelis, was het niet makkelijk om met deze boodschap de zaal enthousiast te krijgen. Toch vond ik het knap dat Pondman het überhaupt probeerde en het was mooi dat de NVRG hoorbaar aanwezig was.

Alan Ralston, psychiater en filosoof, opende de middag. Zijn lezing had als titel 'Een andere ggz is mogelijk'. Hij had verwacht een publiek in rouw aan te treffen, gelet op de ondergang van de Keerkring. Een troostend gebaar is dan gewenst maar al snel gratis als er geen bodem onder ligt. Het is zoals 'sterkte' zeggen op een begrafenis tegen iemand met wie je nauwelijks een relatie hebt. Ralston probeerde daarom houvast te vinden in de geschiedenis en het verdwijnen van de Keerkring vanuit dat perspectief te bekijken. Hij gaf een overzicht van 150 jaar psychiatrie, waarbij psychiatrie bij gebrek aan harde en meetbare genezing nogal eens zijn toevlucht in beloften heeft gezocht. Zijn poging om de huidige ontwikkelingen in historisch perspectief te zien, vond ik verfrissend omdat we de neiging hebben om de huidige tijd als uniek te zien. Ralston stelde dat systemisch werkende therapeuten wellicht een streepje voor hebben omdat ze als geen ander weten van het cyclische karakter van het leven. Elke kring keert weer maar daarin verandert alles doorlopend. Hij besloot met: 'U heeft mijn troost dus niet nodig.'

Justine van Lawick, klinisch psycholoog en mede-oprichtster van het Lorentzhuis in Haarlem, typeerde zichzelf als 'reflector

van de Keerkring', verwijzend naar haar inbreng tijdens meerdere studiedagen waarbij ze op lezingen van die dag reflecteerde. Haar verhaal richtte zich op het demoniseren in relaties, zoals bij vechtscheidingen. Ze stelde dat demoniseren een destructief proces is, waarbij de wereld in daders en slachtoffers is verdeeld. Ouders strijden obsessief met elkaar en maken een karikatuur van de kinderen in wier belang ze zeggen te vechten, maar ze hebben hen ondertussen totaal uit het oog verloren. Demoniseren gaat uit van de maakbaarheidsgedachte. Ze citeerde Haim Omer die het heeft over het aanvaarden van de tragiek van het leven. Ik vond het een interessante gedachte dat parallel hieraan demoniserende gesprekken over managers en zorgverzekeraars plaatsvinden.

De laatste spreker was Jan Baars, klinisch psycholoog en hoofd behandeling bij Ggz-centraal. Hij startte met enkele prikkelende vragen: hebben wij als systeemtherapeuten in het uitbreiden van ons vak niet wat laten liggen? Hebben we het praten met families niet te veel naar ons toegetrokken en bij andere disciplines weggehaald? Hebben we niet te veel ons domein afgebakend en collega's buitengesloten? Baars kwam bij deze overwegingen omdat hij in zijn lessen aan psychologen merkte dat soms twee derde van de opleidingen nog nooit met familie heeft gesproken. Baars is zelf bewust in de chronische psychiatrie gaan werken, omdat psychotherapie en systeemtherapie ontsloten moesten worden voor verwaarloosde groepen. Hij betoogde dat we het praten met families moeten integreren in de behandeling, en dat niet alleen door systeemtherapeuten, maar ook door andere disciplines. Hij vond

dat angst een van de grootste drijfveren van deze tijd is. Angst voor elkaar en voor een verschil in visie op problemen. Deze angst belemmert om contact te maken, in te voegen en gerust te stellen. Hij zei ook dat veel ggz-organisaties met een borderline-organisatie te vergelijken zijn. Ze zijn gefragmenteerd, hebben te weinig onderlinge samenhang en doen niet aan uitwisseling. Een tegenbeweging is te vinden in het delen met elkaar in plaats van het afbakenen ten opzichte van elkaar. Zijn advies: betrek andere disciplines bij de contacten met naastbetrokkenen.

Het was een boeiende dag. Bevlogen sprekers die eigenlijk allemaal spraken over contact maken en doorgaan. De Keerkring is niet meer. Dat is extra pijnlijk voor de betrokkenen. De Keerkring was met lezingen en meerdaagse congressen ook een baken, een ontmoetingsplaats om inspiratie op te doen, een plek met het karakter van een reünie. Nee, de Keerkring is niet meer. Ja, een beweging gaat altijd voort. We zullen elkaar wel elders ontmoeten, hoewel nu nog niet bekend is waar en wanneer. Maar dit baken is verdwenen en keert niet weer.

Rob Thomson is psychotherapeut en systeemtherapeut bij het team acute psychiatrie Assen. E-mail: rob.thomson@ggzdrenthe.nl.

Literatuur

- Oenen, F.J. van, Cornelis, J. & Bernardt, C. (2012). Consensusgericht systemisch interviewen en interveniëren – Een systemisch 'goed genoeg'-pakket voor hulpverleners in de psychiatrie. *Systeemtherapie*, 24(2), 63-81.